

doc. JUDr. Daniela Gregušová, CSc.
JUDr. Ing. Miroslav Chlipala
JUDr. Boris Susko, PhD.

Neustály vývoj informačných technológií v procese rozvoja informačnej spoločnosti priniesol aj nové právne vzťahy, ktoré s týmto procesom veľmi úzko súvisia. Podobne ako v iných európskych krajinách a vo svete, aj u nás prešli vývojom názory a postoje mnohých teoretikov v oblasti práva, a to ako a akým spôsobom chrániť počítačový program, ktorý je výsledkom tvorivej činnosti autora, a teda jeho duševným vlastníctvom a v celom rozsahu predstavuje základ informačných technológií. Naša právna veda sa rovnako, ako odborníci vo vyspelých krajinách sveta, touto problematikou zaoberala. Táto snaha o právnu ochranu počítačových programov vyvrcholila v európskych krajinách v polovici osemdesiatych rokov. U nás sa významným medzníkom pre ochranu počítačových programov autorským právom stalo prijatie novely autorského zákona v roku 1990.

Obdobie hľadania a nachádzania riešenia u nás možno rozdeliť do troch výrazných časových ohraničení:

1. prijatie už spomenutej novely autorského zákona v roku 1990,
2. vznik samostatnej Slovenskej republiky, príprava a prijatie autorského zákona č. 383/1997 Z. z.,
3. prijatie zákona č. 618/2003 Z. z. o autorskom práve a právach súvisiacich s autorským právom (autorský zákon), ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2004.

Právna ochrana počítačových programov, ktoré sú výsledkom tvorivej duševnej činnosti autorov - programátorov, vychádza aj u nás predovšetkým z autorského práva¹⁾. V roku 1990 zákonodarný orgán bývalej ČSFR prijal zákon č. 89/1990 Zb., ktorým sa novelizoval Autorský zákon z roku 1965 a v ktorom bolo vymedzenie predmetu autorského práva v ustanovení § 2 ods. 1 doplnené vetou: „Za predmet ochrany sa považujú aj programy počítačov, pokiaľ spĺňajú pojmové znaky diel podľa tohto zákona“. Za dielo v zmysle autorského zákona a zároveň chránené autorským zákonom sa v zmysle tohto zákona považovali predovšetkým:

- diela literárne, vedecké a umelecké,
- diela, ktoré sú výsledkom tvorivej činnosti autora,
- diela vyjadrené v akejkoľvek vnímateľnej podobe, pričom neboli z ochrany výslovne vylúčené.

Počítačový program ako autorské dielo

Autorský zákon z roku 1965 taxatívne nevymedzoval jednotlivé druhy autorských diel, ale určoval pojmové znaky diela len všeobecne. To znamenalo, že chránenými dielami boli všetky diela, ktoré takémuto pojmovému vymedzeniu vyhovovali.

Po prijatí novely autorského zákona sme sa veľmi často stretávali s otázkou, či bolo možné chrániť počítačové programy pomocou autorského zákona aj pred prijatím tejto novely. Názory teoretikov i odborníkov z praxe z tohto obdobia možno rozdeliť najmenej na dve skupiny: jedna skupina tvrdila, že právna ochrana počítačových programov podľa autorského zákona začala plynúť od prijatia novely, druhá skupina tvrdila, že počítačový program bolo možné chrániť aj pred prijatím tejto novely. Podľa dikcie § 2 vtedy platného ustanovenia autorského zákona za predmet ochrany sa považovali diela, ktoré boli výsledkom tvorivej duševnej činnosti autora. Zároveň muselo ísť o diela literárne, vedecké alebo umelecké a v zmysle § 9 tohto zákona museli byť tieto diela vyjadrené vo vnímateľnej podobe, t. j. museli byť vyjadrené slovom, písmom, náčrtom alebo skicou. Keďže sa spomenutou novelou autorského zákona nemenili pojmové znaky diela, nazdávame sa, že počítačové programy bolo možné chrániť aj pred prijatím tejto novely.

Predmetom ochrany autorského práva však nemôže byť to, čo objektívne existuje nezávisle od človeka, resp. niečo, k čomu môžu dospieť nezávisle viacerí autori. Predmetom ochrany preto nie je sama myšlienka, ale je to práve tvorivé spracovanie tejto myšlienky.

Ak sú pri konkrétnom počítačovom programe splnené pojmové znaky diela v zmysle autorského zákona,

autorský zákon mu poskytuje absolútnu ochranu, ktorá pôsobí proti všetkým tretím osobám.

Pri štúdiu autorských zákonov v niektorých vybraných krajinách možno dospieť k záveru, že základom celého autorského práva je autorské dielo. Pritom definícia autorského diela sa nenachádza ani v autorských zákonoch jednotlivých krajín, ani v medzinárodných dokumentoch. Bernský dohovor v článku 2 ods. 1 uvádza, že výraz literárne a umelecké diela zahŕňa všetky výtvyry z literárnej, vedeckej a umeleckej oblasti bez ohľadu na spôsob alebo formu vyjadrenia. Ako z uvedeného vyplýva, autorské dielo je duševným výtvorom a na základe autorského zákona je možné pri splnení určitých podmienok, uvedených v zákone, poskytnúť mu autorskoprávnu ochranu. Podobne ako Bernský dohovor ani Všeobecný dohovor o autorskom práve, revidovaný v Paríži dňa 24. júla 1971, sa nezaobera definíciou autorského diela, hoci v úvode k Všeobecnému dohovoru o autorskom práve sa hovorí o duševnom diele a v jednotlivých článkoch tohto dohovoru sa už ďalej hovorí o dielach. Touto otázkou sa zaoberal pred viac než 30 rokmi Štefan Luby, ktorý k pojmu autorské dielo uviedol, že „pojem autorské dielo zákonodarstvá obyčajne nevymedzujú, čo je pochopiteľné, veď nie je úlohou zákonodarnej úpravy, aby podávala vymedzenie pojmov“, hoci „jej povinnosťou je medzi nimi ich zreteľné vymedzenie“. Ako ďalej uviedol a čo sa aj potvrdilo, „v teórii autorského práva niet všeobecne a jednoznačne prijatej definície autorského diela. To preto, lebo sa veľmi rozdielne odpovedá na otázku, ktoré vlastnosti treba zahrnúť medzi jeho pojmové znaky.“²⁾

Hoci zákonodarstvo jednotlivých krajín používa rôznu terminológiu na označenie autorského diela, vo výklade obsahu i rozsahu tohto pojmu sa zhodujú.

Autorský zákon USA a anglosaských štátov vyžaduje, aby sa kládol dôraz na originalitu, ale európske autorské zákony kladú dôraz väčšmi na individualitu. V USA ide o originálne autorské diela - original works of authorship, nemecký autorský zákon definuje dielo ako osobný duševný výtvor - persönliche geistige Schöpfung, pričom judikatúra kladie dôraz na individuálnu duševnú činnosť - individuelle Geistestätigkeit. Autorský zákon Francúzska používa termín dielo ducha, resp. duchovné dielo - oeuvre de l'esprit. Rakúsky autorský zákon vyžaduje ojedinelý výtvor - eigentümliche Schöpfung, ale podľa švajčiarskeho autorského zákona musí autorské dielo predstavovať svojrázny výtvor - eigenartige Schöpfung.³⁾

Náš Autorský zákon⁴⁾ definuje autorské dielo v § 7 ods. 1 ako dielo literárne a iné umelecké dielo a vedecké dielo, ktoré je výsledkom vlastnej tvorivej duševnej činnosti autora, najmä slovesné dielo a počítačový program a v zmysle § 15 AZ autorské právo na dielo vzniká okamihom, keď je dielo vyjadrené v podobe vnímateľnej zmyslami bez ohľadu na jeho podobu, obsah, kvalitu, účel alebo formu jeho vyjadrenia. Podľa tohto ustanovenia sa autorské právo vzťahuje na dokončené dielo, na jeho jednotlivé vývojové fázy a časti vrátane názvu diela a mien postáv, ak spĺňajú pojmové znaky diela a sú ako predmety autorského práva v ňom obsiahnuté.

Z hľadiska pojmového vymedzenia autorského diela možno konštatovať, že zatiaľ nepoznáme jednoznačnú definíciu autorského diela, hoci sa tejto problematike venovalo mnoho teoretikov. Ide o veľmi zložitý problém, a to aj vzhľadom na mnohorakosť autorských diel, osobitne aj vzhľadom na nové druhy autorských diel, akými sú napríklad počítačové programy i autorské diela vytvorené počítačom prostredníctvom počítačových programov. Napriek tomu existujú definície autorského diela. V zmysle autorského zákona sa za dielo považuje literárne a iné umelecké dielo a vedecké dielo, ktoré je výsledkom vlastnej tvorivej duševnej činnosti autora. Za dielo sa v zmysle autorského zákona nepovažuje vec ani činnosť, ale výsledok určitej činnosti, „určitej tvorivej činnosti“. Výsledok takejto tvorivej činnosti ako tvorivé vyjadrenie myšlienky je jedným z pojmových znakov diela v zmysle autorského zákona a týmto sa odlišuje od ostatných výsledkov činnosti ľudí, ktoré často môžu mať charakter rutinnej činnosti alebo rutinného konania.

Z hľadiska autorského zákona sa autorskoprávna ochrana nevzťahuje na myšlienku, spôsob, systém, metódu, koncept, princíp, objav alebo informáciu, ktorá bola vyjadrená, opísaná, vysvetlená, znázornená alebo zahrnutá do diela. Rovnako sa autorskoprávna ochrana nevzťahuje na text právneho predpisu, úradné rozhodnutie, verejnú listinu, verejne prístupný register, úradný spis, slovenskú technickú normu vrátane ich prípravnej dokumentácie a prekladu, denné správy a prejavy prednesené pri prerokúvaní vecí verejných; na súborné vydanie týchto prejavov a na ich zaradenie do zborníka je potrebný súhlas toho, kto ich predniesol.

Od 1. januára 1998 do 31. decembra 2003 bol v Slovenskej republike účinný autorský zákon č. 383/1997 Z. z. Keďže sa ukázala potreba modernizovať náš autorský zákon ako celok, bol prijatý nový autorský zákon. Z hľadiska právnej ochrany počítačových programov bol v ustanovení § 5 ods. 17 autorského zákona prvýkrát vymedzený pojem počítačový program, a to ako „súbor príkazov a inštrukcií použitých priamo alebo nepriamo v počítači. Príkazy a inštrukcie môžu byť napísané alebo vyjadrené v zdrojovom kóde alebo v strojovom kóde. Neoddeliteľnou súčasťou počítačového programu je aj podkladový materiál potrebný na jeho prípravu“.

Predmetom autorského práva je literárne, vedecké alebo umelecké dielo, ktoré je výsledkom vlastnej tvorivej

duševnej činnosti autora, najmä slovesné dielo a počítačový program, ako aj ďalšie diela, ktoré sú v zákone vymenované. To, že bol počítačový program priamo uvedený v autorskom zákone⁵⁾ svedčí o jeho význame a postavení v informačnej spoločnosti.

Ostatný autorský zákon bol prijatý v roku 2003 (zákon č. 618/2003 Z. z. o autorskom práve a právach súvisiacich s autorským právom (autorský zákon) s účinnosťou od 1. januára 2004. Vo vzťahu k počítačovému programu a jeho miestu v právnom poriadku SR tento autorský zákon stojí na rovnakých princípoch ako predchádzajúci autorský zákon. Podobne ako v predchádzajúcom zákone, aj v novom autorskom zákone je počítačový program vymedzený ako „súbor príkazov a inštrukcií použitých priamo alebo nepriamo v počítači, pričom príkazy a inštrukcie môžu byť napísané alebo vyjadrené v zdrojovom kóde alebo v strojovom kóde. Predmetom autorskoprávnej ochrany je aj podkladový materiál potrebný na jeho prípravu a je jeho neoddeliteľnou súčasťou“. Autorovi počítačového programu prináleží k tomuto programu autorské právo.

Autorovi počítačového programu prináleží k tomuto programu autorské právo. Autorské právo zahŕňa výhradné osobnostné práva a výhradné majetkové práva k počítačovému programu.

Obsah autorského práva

Autorské právo zahŕňa výhradné osobnostné práva a výhradné majetkové práva k počítačovému programu. Autorský zákon v porovnaní s predchádzajúcim autorským zákonom, v súlade s čl. 6 bis Bernského dohovoru a v súlade so štandardnými úpravami európskych krajín, zaviedol zánik osobnostných práv autora jeho smrťou (mortis causa). Po smrti autora vzniká na základe zákona osobám blízkym v zmysle § 116 OZ (príbuzný v priamom rade, súrodenec a manžel; iné osoby v pomere rodinnom alebo obdobnom sa pokladajú za osoby sebe navzájom blízke, ak by ujmu, ktorú utrpela jedna z nich, druhá dôvodne pociťovala ako vlastnú ujmu) právo na to, aby si nikto iný neprisvojil autorstvo k dielu (označenie diela menom autora alebo pseudonymom, ak nejde o dielo anonymné) a aby bolo dielo používané spôsobom neznižujúcim jeho hodnotu (tzv. postmortálna ochrana).

Tým, že po smrti autora osobnostné práva zanikajú, zaniká aj právo autora rozhodnúť o zverejnení svojho diela – počítačového programu. O zverejnení počítačového programu budú teda rozhodovať osoby, ktoré s počítačovým programom nakladajú z titulu majetkových práv k nemu. Počítačový program teda môže byť zverejnený, aj keď autor počas svojho života o tom nerozhodol.

Právo použiť počítačový program

Základnými majetkovými právami autora je **právo použiť počítačový program** a **právo udeliť inému súhlas (zmluvou)** na použitie tohto počítačového programu niektorým zo spôsobov uvedených demonštratívny výpočetom v § 18 ods. 2 autorského zákona.

Z pohľadu počítačových programov majú význam nasledujúce spôsoby jeho použitia:

1. vyhotovenie rozmnoženiny počítačového programu;
2. verejné rozširovanie rozmnoženiny počítačového programu predajom alebo inou formou prevodu vlastníckeho práva;
3. verejné rozširovanie rozmnoženiny počítačového programu nájmom alebo vypožičaním;
4. spracovanie, preklad a adaptácia počítačového programu;
5. zaradenie počítačového programu do súborného diela.

Podľa § 18 ods. 5 autorského zákona autor nemôže previesť (scudzíť) majetkové práva ani ako celok, ani jednotlivé „majetkové oprávnenia“, nemôže sa ich ani vzdať a tieto práva nemožno postihnúť výkonom rozhodnutia a ani sa neoceňujú.

Pre prechod majetkových práv k počítačovému programu pre prípad smrti autora sa použijú ustanovenia Občianskeho zákonníka o dedení. Dedičia však nemôžu zdediť osobnostné práva autora k počítačovému programu.

Dualizmus osobnostných práv a majetkových práv

Východisková koncepcia dualizmu osobnostných práv a majetkových práv a jednoznačná formulácia ustanovení riešiacich dispozíciu autora s počítačovým programom má svoje opodstatnenie najmä s ohľadom na požiadavku zladžovania právnych úprav v oblasti nakladania s počítačovými programami. Ide tu o jednoznačný súvis so vznikom jednotného trhu a voľného pohybu tovarov a služieb s predmetmi chránenými autorskými právami v rámci medzinárodných autorsko-právnych dohovorov a zmlúv alebo relevantnými predpismi práva ES/EÚ, ktoré sa dôsledne sústreďujú len na majetkové práva a osobnostné práva nie sú upravované.

Vzťah autorského práva k vecným právam

Nadobudnutím vlastníckeho práva alebo iného vecného práva k veci, na ktorej je počítačový program zachytený (CD-ROM, DVD, Harddisk počítača a pod.), nie je dotknuté autorské právo autora k počítačovému programu.

Zároveň vlastnícke právo alebo iné vecné právo k veci, na ktorej je počítačový program zachytený, nie je dotknuté autorským právom. Vlastník alebo iný užívateľ veci, na ktorej je počítačový program zachytený, je povinný zdržať sa takého užívania tejto veci, ktorým by použil počítačový program.

Predmetom prijatej úpravy vzťahu autorského práva k vecným právam je vyjadrenie nezávislosti autorského práva ako osobnostného práva od vlastníckeho práva alebo iného vecného práva a vyjadruje aj jeho nedotknuteľnosť vlastníckym právom alebo iným vecným právom.

Vlastník alebo subjekt iného vecného práva k veci môže dielo použiť len na základe licenčnej zmluvy, ktorou by nadobudol súhlas na použitie diela. Autorské právo k dielu (ako právo k nehmotnému statku) a vlastnícke právo k veci (ako právo k hmotnému substrátu počítačového programu), prostredníctvom ktorého je dielo vyjadrené, sa každé riadi vlastným právnym režimom.

Otázka práv vlastníka alebo osoby oprávnenej z iného vecného práva k veci, na ktorej je počítačový program zachytený, ktorého vlastnícke právo alebo iné vecné právo k tejto veci je autorským právom nedotknuté, užívanie veci, ktoré by bolo použitím počítačového programu, nie je bez zmluvného alebo zákonného podkladu dovolené.

V podstate sú autor aj vlastník povinní rešpektovať práva druhého a tretia osoba potom práva oboch.

Vymedzenie pojmu počítačový program v autorskom zákone

V zmysle zákonnej definície platí, že počítačový program je súbor príkazov a inštrukcií použitých priamo alebo nepriamo v počítači. Príkazy môžu byť napísané alebo vyjadrené v zdrojovom kóde alebo v strojovom kóde. Neoddeliteľnou súčasťou počítačového programu je aj podkladový materiál potrebný na jeho prípravu⁶⁾.

Nie každý počítačový program je autorským dielom podľa autorského zákona. V zmysle koncepcie autorského práva musí počítačový program byť výsledkom vlastnej tvorivej duševnej činnosti autora a musí byť vyjadrený v podobe vnímateľnej zmyslami⁷⁾.

Po splnení uvedených zákonných podmienok je možné považovať počítačový program za dielo a následne môže byť počítačový program predmetom ochrany a nakladania v súlade s ustanoveniami autorského zákona.

Obsahom autorského práva k počítačovému programu sú:

1. osobnostné práva (osobnostných práv sa autor nemôže vzdať; osobnostné práva sú neprevoditeľné a zanikajú smrťou autora), 2. majetkové práva.

Vzhľadom na povahu autorského práva je zjavné, že predmetom zmluvného vzťahu nemôže byť celé autorské právo, ale iba majetkové autorské práva.

Rozmnožovanie a úprava počítačového programu

Autorský zákon rieši právnu ochranu počítačových programov v súlade so smernicou Rady č. 91/250/EHS⁸⁾. Ochrana v zmysle zákona nepožíva vlastné vyriešenie, ale autorskoprávne stváranie riešenia. Autorský zákon zohľadňuje špecifiká počítačového programu a jeho využiteľnosť v praxi. Dovoľuje, aby oprávnený používateľ/nadobúdateľ autorizovanej rozmnoženiny (vytvorenej autorom alebo iným nositeľom práv) mohol na nej vykonať úpravu alebo preklad, ktorý je nevyhnutný na zabezpečenie interoperability a na prevádzku počítača.

Rovnako tak vyhotovenie rozmnoženiny z autorizovanej rozmnoženiny počítačového programu na záložné účely nie je porušením autorského práva k počítačovému programu⁹⁾ (archivovanie pre prípad straty, zničenia alebo znehodnotenia). Oprávnený používateľ rozmnoženiny počítačového programu nepotrebuje súhlas autora alebo iného nositeľa práv na preskúmavanie, študovanie, preskúšavanie funkčnosti počítačového programu s cieľom riadneho fungovania a následného použitia, na ktoré bol oprávnený. Tieto činnosti nemôžu byť zmluvne vylúčené.

V prípade, že by došlo k využitiu počítačového programu nad rámec uvedených činností, ide o neoprávnené použitie a každá rozmnoženina takto vyhotovená musí byť znehodnotená.

Autorský zákon predpokladá splnenie určitých podmienok, ktoré sú nevyhnutné na dekompiláciu¹⁰⁾ počítačového programu (spätný preklad programu zo strojového kódu do zdrojového jazyka), na získanie informácie potrebnej na dosiahnutie interoperability (vzájomná súčinnosť – spolupráca) nezávisle vytvorených počítačových programov s inými počítačovými programami. Ide o naplnenie funkčnosti počítačových programov a zladenie vnútorného hardvérového a softvérového prostredia. Vyhotovenie rozmnoženiny kódu počítačového programu alebo prekladu jeho formy nie je možné zmluvne vylúčiť.

Informácie získané dekompiláciou počítačového programu sa nemôžu použiť na iný cieľ a iným spôsobom, ako je vymedzené v zákone.

Počítačový program vytvorený ako spoločné dielo

Pod pojmom „spoločné dielo“ sa vo všeobecnosti rozumie dielo vytvorené fyzickou alebo právnickou osobou z príspevkov autorov podieľajúcich sa na tvorbe spoločného diela. Základom spoločného diela je dôraz, ktorý sa kladie na osobu, ktorá vyvinula iniciatívu s cieľom vytvoriť dielo s tým, že táto osoba určuje účel diela a vyberá, koordinuje a upravuje príspevky, ktoré ho tvoria. Pojmovovo je spoločné dielo dielom jediným. Pojmovými znakmi takéhoto diela je jeho vytvorenie na podnet a pod vedením fyzickej osoby alebo právnickej osoby; podnetom sa v tomto prípade rozumie podnet právne relevantný, teda záväzný pre inú osobu a jeho uvádzanie na verejnosti pod menom takejto osoby.

Tento pojem – spoločné dielo - zavedený v predchádzajúcom období, korešponduje s vymedzením podľa smernice Rady č. 93/83/EHS. Vzťahuje sa naň aj osobitný režim trvania majetkových práv (§ 21 ods. 3 AZ). Pri posudzovaní, či sa v tom-ktorom prípade na vytvorení diela podieľalo viacero autorov, prípadne či sa použilo viacero diel súčasne, treba sa predovšetkým zaoberať otázkou, či dielo vzniklo nielen z podnetu, ale aj pod vedením určitej osoby, ako aj tým, či táto osoba usmerňovala a zabezpečovala vytvorenie diela (napr. finančne, technicky) a či sa dielo uvádza na verejnosti pod menom takejto osoby. Na „spoločné dielo“ sa vzťahuje režim zamestnaneckého diela (§ 50 AZ), a to aj vtedy, ak bolo vytvorené na základe zmluvy o vytvorení diela (na objednávku).

Spoločným dielom je dielo, ktoré vzniklo spoločnou činnosťou dvoch alebo viacerých autorov, ktorí súhlasili s využitím svojej vlastnej tvorivej duševnej činnosti pri vytvorení diela pod vedením fyzickej osoby alebo právnickej osoby, ktorá:

1. iniciovala vytvorenie tohto diela a
2. usmerňovala a zabezpečovala proces vytvorenia diela.

Na spoločné dielo sa primerane použijú ustanovenia o zamestnaneckom diele. To platí aj vtedy, ak bolo celkom alebo sčasti vytvorené na základe zmluvy o vytvorení diela (§ 39 AZ) uzatvorenej medzi autorom

počítačového programu a fyzickou osobou alebo právnickou osobou.

Počítačový program ako zamestnanecké dielo

Ak zamestnávateľ vykonáva majetkové práva autora k zamestnaneckému dielu, platí, že autor udelil súhlas na zverejnenie tohto diela, ako aj na to, aby zamestnávateľ toto dielo uvádzal na verejnosti pod svojim menom, ak nie je dohodnuté inak. Osobnostné práva autora k zamestnaneckému dielu inak nie sú dotknuté.

Zamestnanecké dielo zodpovedá európskym štandardom a jeho úprava v autorskom zákone významným spôsobom posilňuje postavenie zamestnávateľa. V súvislosti so zamestnaneckým dielom, ktorým rozumieme dielo vytvorené autorom na splnenie si povinností vyplývajúcich mu z pracovnoprávneho vzťahu, služobného vzťahu alebo štátnozamestnaneckého vzťahu k zamestnávateľovi alebo pracovnoprávneho vzťahu medzi družstvom a jeho členom, sa dispozitívne ustanovuje (odsek 1), že zamestnávateľ vykonáva vo svojom mene a na vlastný účet majetkové práva autora k zamestnaneckému dielu, ak nie je dohodnuté inak. To znamená, že medzi zamestnancom – autorom a zamestnávateľom možno dohodou právo výkonu vylúčiť alebo obmedziť. Dôvodom na zverenie výkonu majetkových práv autora zamestnávateľovi priamo zákonom je ochrana jeho investícií (rozsah tohto výkonu ohraničený nie je). Zamestnávateľ môže teda bez ďalšieho dielo použiť sám alebo môže inému udeliť súhlas na použitie a má právo aj na odmenu za takéto použitie.

V súlade s povahou tohto výkonu (zamestnávateľ vykonáva cudzie majetkové práva) sa zakotvuje konsolidačná zásada pri zániku alebo smrti zamestnávateľa bez právneho nástupcu, keď právo výkonu majetkových práv zamestnávateľa zaniká a majetkové práva k zamestnaneckému dielu vykonáva autor (ods. 2). Zamestnávateľovi je zverený len výkon majetkových práv autora -zamestnanca, nie jeho osobnostných práv (právo na autorstvo k dielu, právo rozhodnúť o zverejnení diela, právo na nedotknuteľnosť diela § 17 ods. 1 písm. d) AZ). Ustanovenie odseku 3 však obsahuje **nevyvrátiteľnú právnu domnienku**, že ak zamestnávateľ vykonáva majetkové práva autora, tak platí, že autor – zamestnanec, súhlasil so zverejnením diela -počítačového programu, ako aj s tým, aby **zamestnávateľ uvádzal dielo na verejnosti pod svojím menom**. Zamestnávateľ je teda oprávnený na určitý zásah do osobnostných práv autora na základe tejto nevyvrátiteľnej právnej domnienky, ktorá sa týka práva na zverejnenie diela a práva na označenie diela. Ide tu však o dispozitívnu úpravu, ktorá umožňuje dohodou medzi zamestnávateľom a autorom – zamestnancom, upraviť podmienky aj inak (pre autora výhodnejšie). Majetkové právo autora – zamestnanca, je obmedzené tak osobne, ako aj vo vzťahu k tretím osobám, ak zo zmluvy nevyplýva inak. To znamená, že autor – zamestnanec, môže použiť (svoje) dielo alebo udeliť súhlas na použitie diela inej osobe, len ak sa tak dohodne so zamestnávateľom. Takáto odchylná dohoda by však musela byť dohodnutá ešte pred vytvorením diela, pretože vtedy vznikne zamestnávateľovi ex lege právo výkonu v plnom rozsahu.

Zamestnávateľ je aktívne legitimovaný na domáhanie sa ochrany svojich práv v zákonom ustanovenom rozsahu (§ 56 AZ).

Ochrana autora počítačového programu

Autorský zákon obsahuje rozšírený prehľad hmotno-právnych nárokov autora, ktorých sa môže domáhať pri porušení svojho práva, a to o stiahnutie a zničenie neoprávnene vyhotovených rozmnoženín počítačového programu.

Týmto ustanovením sa posilňuje význam ochrany autorského práva. Sprehľadňuje sa katalóg nárokov a aktívne legitimovaných osôb. V odseku 1 sa demonštratívne vypočítavajú nároky proti porušeniu, ako aj ohrozeniu autorského práva. V písmene a) sa výslovne uvádza právo autora domáhať sa určenia svojho autorstva, a to najmä s ohľadom na určité aplikačné problémy pri uplatňovaní tohto práva, keď sa možno stretnúť aj s nesprávnym vyvodením, že ide o určenie existencie právneho vzťahu alebo práva v zmysle žaloby na určenie podľa § 80 písm. c) Občianskeho súdneho poriadku so všetkými z toho plynúcimi dôsledkami, vrátane nevyhnutnosti dokazovania naliehavého právneho záujmu na takomto určení. Okrem tohto určovacieho nároku sa upravujú aj tradičné prostriedky ochrany, ktorými sú nárok zdržovací, nárok odstraňovací a nárok satisfakčný. V písmene b) sú obsiahnuté rôzne formy zdržovacieho nároku, a to v závislosti od povahy protiprávneho konania, ktorým môže byť ohrozenie práva a neoprávnený zásah do práva, teda porušenie práva. Všeobecne formulovaný nárok na poskytnutie údajov o pôvode neoprávnene zhotovených rozmnoženín, o spôsobe ich použitia a o totožnosti osôb, ktoré sa zúčastnili na tomto

neoprávnenom zhotovení [podľa písmena c)], umožňuje dotknutej osobe získať dôkazy na uplatnenie ďalších nárokov. Tento nárok bude možné využiť najmä v prípadoch, keď dotknutej osobe chýba nielen dôkaz, ale aj dostatok informácií na určité tvrdenie. Nárok na odstránenie následkov podľa písmena d) smeruje k odstráneniu následkov porušenia práva (pri ohrození práva je vylúčený). Podmienkou uplatnenia tohto nároku je trvanie následkov, aj keď porušenie samo osebe už trvať nemusí.

Náhrada nemajetkovej ujmy podľa písmena e) je možná formou morálneho zadosťučinenia, ale aj v materiálnej forme v peniazoch; zadosťučinenie v peniazoch patrí len vtedy, ak sa priznanie iného (morálneho) zadosťučinenia ukázalo ako nepostačujúce. Pri určení výšky sa prihliada na závažnosť vzniknutej ujmy, ako aj na okolnosti, za ktorých k zásahu do práva došlo. Strany sa na výške zadosťučinenia môžu dohodnúť na základe dohody o urovnaní (§ 585 Občianskeho zákonníka), keď sa doterajší záväzok nahrádza záväzkom novým. Ak sa strany na výške zadosťučinenia nedohodnú, určí ju súd (podľa uvedených kritérií). V odseku 2 tohto ustanovenia sa súdu umožňuje priznať autorovi na jeho návrh právo uverejniť rozsudok na náklady neúspešného účastníka (kontinuita s právnou úpravou ochrany proti nekalej súťaži). V zmysle odseku 3 patrí autorovi aj nárok na náhradu škody a vydanie bezdôvodného obohatenia podľa osobitných predpisov. Navrhovanou úpravou sa upúšťa od koncepcie absolútneho nároku na odmenu za každé, teda aj neoprávnené použitie diela. Ten, kto neoprávnené nakladá s dielom, je povinný vydať bezdôvodné obohatenie. V prípade neoprávneného použitia diela prichádza do úvahy vydanie bezdôvodného obohatenia, ale aj náhrada škody (zisku). V trestnom konaní sa vydanie bezdôvodného obohatenia zaraďuje pod pojem náhrady škody (Trestný zákon tieto pojmy nerozlišuje).

V niektorých krajinách je do autorsko-právnej úpravy zahrnutá aj **úprava procesných prostriedkov** uplatňovania týchto práv. Vzhľadom na to, že autorský zákon rešpektuje odvetvový systém práva, neobsahuje úpravu procesných prostriedkov na uplatnenie práv duševného vlastníctva.

Nadobúdateľ výhradnej licencie je aktívne legitimovaný na domáhanie sa ochrany práv z licenčnej zmluvy aj voči osobám, ktoré nie sú účastníkmi licenčnej zmluvy.¹¹⁾ Uvedené oprávnenie prináleží aj osobe, ktorej je zverený výkon majetkových práv k počítačovému programu na základe zákona (§ 50 AZ). Posilní sa tým postavenie osôb, do ktorých práv je najviac zasiahnuté neoprávnenými používateľmi. V súvislosti s nadobúdateľom výhradnej licencie sa nerozlišuje, či ide o licenciú, pri ktorej je aj autor sám povinný zdržať sa výkonu práva alebo či toto právo môže vykonať.

Autorský zákon poskytuje autorsko-právnu ochranu aj na niektoré **názvy počítačového programu a vonkajšiu úpravu počítačového programu**, ktoré sami osebe nespĺňajú základné pojmové znaky diela. Aj keď sa táto ochrana svojím chápaním približuje k súťažno-právnej ochrane, nejde o takúto ochranu, pričom sa nevylučuje súbeh autorsko-právnej ochrany a súťažno-právnej ochrany.

1) Otázkam autorskoprávnej ochrany počítačových programov sa autorka venuje vo svojej publikačnej činnosti od roku 1991.

2) LUBY, Š.: Autorské právo. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava 1962, s. 191.

3) GREGUŠOVÁ, D.: Vybrané kapitoly z počítačového práva. Vydavateľské oddelenie PF UK, Bratislava 1994, s. 12-13.

4) Zákon č. 618/2003 Z.z. Autorský zákon

5) Pozri § 6 ods. 1 písm. a) AZ

6) Porovnaj § 5 ods. 8 AZ

7) Porovnaj § 7 ods. 1 a § 15 ods. 1 AZ

8) Smernica Rady č. 91/250/EHS o právnej ochrane počítačových programov

9) Pozri § 36 AZ

10) Pojem kompilácia vyjadruje preklad zdrojového textu z programovacieho jazyka do strojového kódu.

11) Porovnaj rozdiel od úpravy podľa § 514 ObZ: „(1) Ak nadobúdateľa obmedzujú vo výkone práva iné osoby alebo ak zistí, že iné osoby toto právo porušujú, je povinný bez zbytočného odkladu podať o tom správu poskytovateľovi. (2) Poskytovateľ je povinný bez zbytočného odkladu urobiť potrebné právne opatrenia na

ochranu výkonu práva nadobúdateľom. Pri týchto opatreniach je nadobúdateľ povinný poskytnúť poskytovateľovi potrebné spolupôsobenie.“